

*Saša Vrbnjak
Mateja Videmšek
Jože Štihec*

Originalni znanstveni rad

RAZLIKE U EMOCIONALNOJ INTELIGENCIJI IZMEĐU NASTAVNIKA I NASTAVNICA TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE

1. UVOD

Učiteljski rad sadrži ne samo znanje, razumijevanje i vještine, nego je u nastavi također važna emocionalna aktivnost. Znajući da emocije igraju važnu ulogu u kontekstu nastave, emocionalna inteligencija postala je bitan faktor za razumijevanje struke (Perry i Ball, 2007). Osobito tjelesna i zdravstvena kultura od nastavnika zahtijeva visok stupanj emocionalne inteligencije jer se nastavnik neprestano suočava s novima, nepredvidljivima situacijama u kojima je potrebno reagirati brzo i na odgovarajući način. Računanje na emocije učenika i također iznošenje svojih osobnih emocija i upravljanje njima ima utjecaj na proces tjelesne i zdravstvene kulture.

Iako su počeci spominjanja emocionalne inteligencije prošireni u 1920. godinu, nezavisni koncept emocionalne inteligencije pojavio se tek u ranim devedesetim godinama. Tada su dvojica američkih psihologa, Mayer i Salovey, počeli s ispitivanjem ovih iz znanstvene perspektive (Kajtna, 2006; Mayer i Cobb, 2000). Danas postoje brojne definicije emocionalne inteligencije. Među najjednostavnijima definicijama je Weisingerjeva (2001) u kojoj se navodi da je emocionalna inteligencija jednostavno inteligentna upotreba emocija na osobnoj i međusobnoj razini. Emocionalna je inteligencija izraz, razumijevanje, korištenje i upravljanje emocijama, gdje se svoje emocije namjerno koriste kako bi nam pomogle prema takvom ponašanju i razmišljanju koje nam je korisno. Slično tome emocionalnu inteligenciju definirali su Mayer i Salovey (Mayer i Salovey, 1997; Salovey i Mayer, 1990). Opisali su je kao vrstu socijalne vještine koja se odnosi na procese koji uključuju identifikaciju, upotrebu, upravljanje, kontrolu i razumijevanje vlastitih osjećaja kao i emocionalnih stanja drugih, njihove diferencijacije i korištenja ovih informacija za vođenje razmišljanja i ponašanja. Među emocionalne osobine koje su važne za uspjeh dodaju još: kontrolu raspoloženja, neovisnost, fleksibilnost, osjećaj popularnosti, rješavanje međusobnih problema, upornost (izdržljivost), ljubaznost i poštovanje. Goleman (1997) definira emocionalnu inteligenciju kao najvažniji čimbenik osobne adaptacije i uspješnosti u odnosima među ljudima. Emocionalna inteligencija predstavlja sposobnost za empatiju, samopouzdanje i emocionalnu kontrolu u samim ljudima i u odnosima s

drugima. Isto uključuje vještine kao što su motivacija sebe i izdržavanje frustracija, kontrolu raspoloženja i ispuštanje nevolja koja onemogućuju sposobnost da misle i da kontroliraju impulzivne akcije.

Goleman emocionalnu inteligenciju predstavlja kao alternativu tradicionalnoj inteligenciji, pomoću koje bi mogli uspjeh na različitim područjima života lakše predvidjeti (Kajtna, 2006; Novak, 2009) i pokazuje da su ljudske sposobnosti, kao što su samosvijest, samodisciplina, upornost i sposobnost empatije, za život važniji od inteligencije. Prije devedesetih godina prošlog stoljeća bila je pretjerano naglašena racionalna strana života kao isključivo jedina razumna vrijednost. Ovakvo gledište o ljudskoj prirodi, koje isključuje moć emocija jako je kratkovidno. Osjećaji su jednako su važni, čak i više nego misli, i kad emocije prevladaju, inteligencija nama ne pomaže (Goleman, 1997). Prema inteligentnom kvocijentu, koji se kroz život više ili manje ne mijenja, emocionalna inteligencija se razvija i nadopunjuje kroz iskustvo čitav život (Brackett, Mayer i Warner, 2004). Možemo ju njegovati, razvijati i povećavati.

Svrha ovog istraživanja bila je utvrditi, razlikuju li se nastavnici tjelesne i zdravstvene kulture statistički značajno u emocionalnoj inteligenciji od nastavnica tjelesne i zdravstvene kulture.

2. METODE RADA

2.1. Uzorak mjerenih

U istraživanju je sudjelovalo 439 nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture koji su u školskoj godini 2009/2010. bili zaposleni u osnovnim i srednjim školama u Sloveniji. Uzorak mjerenih sačinjavalo je 247 muškaraca (56,3%) i 192 žena (43,7%).

2.2. Instrumenti

Koristili smo Upitnik emocionalne kompetentnosti (Taksić, 1998). Model se sastoji od 45 postavki na koje anketirani odgovaraju s petostupanjskom skalom (1-uopće ne valja, 5-uvijek valja) i mjeri tri dimenzije: sposobnost prepoznavanja i razumijevanja emocija, izražavanje i imenovanje emocija i sposobnost upravljanja s emocijama.

- Dimenzija **Sposobnost prepoznavanja i razumijevanja emocija** pokazuje na dobro promatranje tuđih emocija i umjetničkih djela, pokazuje promatranje iskrenog i preciznog izražavanja emocija, također se pokazuje u interpretaciji značaja emocija, u dobrom razumijevanju kompleksnih emocija i prepoznavanju prijelaza između emocija.

- Dimenzija **Sposobnost izražavanja i imenovanja emocija** pokazuje se u otvorenom izražavanju, praćenju i upravljanju emocija u socijalnim situacijama.
- Dimenzija **Sposobnost upravljanja emocijama** pokazuje se u sposobnosti praćenja, nadzora i upravljanju vlastitih osjećaja, što može pojedincu olakšati procese mišljenja, koji se navezuju na emocionalne situacije.

2.3. Metode obrade podataka

Podaci su bili obrađeni statističkim paketom SPSS verzija 17. Za analizu podataka koristili smo deskriptivnu statistiku, jednosmjernu analizu varijance i diskriminantnu analizu s kojima smo provjerili razlike u spomenutih dimenzijama emocionalne inteligencije među nastavnicima ženskog i muškog spola tjelesne i zdravstvene kulture. Statističku značajnost smo testirali s 5% rizikom ($P \leq 0,05$).

3. REZULTATI

Rezultati su pokazali da se nastavnici tjelesne i zdravstvene kulture u emocionalnoj inteligenciji statistički značajno razlikuju od nastavnica. Među njima postoje statistički značajne razlike kod dimenzije razumijevanje emocija i dimenzije izražavanje emocija. Nastavnice imaju bolju sposobnost prepoznavanja i razumijevanja emocija kao i bolju sposobnost izražavanja emocija (tablica 1).

Tablica 1. Usporedba rezultata emocionalne inteligencije između nastavnika i nastavnica tjelesne i zdravstvene kulture

Dimenzije	Muškarci			Žene			F	Sig (F)
	N	M	SD	N	M	SD		
Razumijevanje emocija	247	55,70	7,62	192	57,81	7,00	8,86	0,00
Izražavanje emocija	247	46,36	6,25	192	49,10	6,74	18,80	0,00
Upravljanje s emocijama	247	59,40	5,86	192	59,80	5,80	0,59	0,44

Legenda: N – broj mjerenih; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – koeficijent F; Sig (F) – statistička značajnost koeficijenta F ($p \leq 0,05$)

Razlike među muškarcima i ženama u emocionalnoj inteligenciji bile su također utvrđene s diskriminantnom analizom. Diskriminantna analiza eliminirala je jednu funkciju koja statistički značajno razlikuje grupu nastavnika od grupe nastavnica. Između dimenzija koje najviše koreliraju s diskriminantnom funkcijom su prepoznavanje i razumijevanje emocija te izražavanje emocija (tablica 2).

Tablica 2.

Dimenzija	Funkcija
	1
Izražavanje emocija	0,55
Demokratsko ponašanje	0,42
Kompromis	0,41
Sudjelovanje	0,40
Razumijevanje emocija	0,38
Autokratsko ponašanje	-0,33
Pozitivna povratna informacija	0,32
Prilagođavanje	0,15
Upravljanje emocijama	0,10
Povlačenje	-0,10
Nastava	-0,08
Socijalna potpora	0,04
Dominacija	-0,01

4. ZAKLJUČAK

Razlike u emocionalnoj inteligenciji između nastavnika i nastavnica tjelesne i zdravstvene kulture postoje u dvije dimenzije. Nastavnice su bolje u prepoznavanju i razumijevanju emocija kao i u izražavanju njih, dok se muškarci i žene ne razlikuju u upravljanju emocijama. Za razliku od muškarca nastavnice su bolje u preciznom promatranju emocija. Mogu ih bolje prepoznati i procijeniti jesu li iskrene. Bolje mogu procijeniti značenje tih emocija te više prepoznati prijelaz između emocija i razumjeti složene emocije. Nastavnice su bolje i u izražavanju vlastitih osjećaja, njihovom praćenju, a također mogu bolje upravljati njima u socijalnim situacijama. Ovi rezultati su u skladu s nekoliko drugih studija koje također prepoznaju višu razinu emocionalne inteligencije kod žena (Brackett, Mayer i Warner, 2004; Mayer, Salovey i Caruso, 2000, v Brackett, Mayer i Warner, 2004; Kajtna, 2006; Mayer, Salovey i Caruso, 2000, v Brackett, Mayer i Warner, 2004; Yousefi, 2004, u Kajtna, 2006). Također neki drugi istraživači pedagoškog procesa su utvrdili razlike između emocionalne inteligencije i spola. Utvrdili su da žene postiže bolje rezultate u mjerenju emocionalne inteligencije nego muškarci (Kafetsios, 2004; Perry, Ball i Stacey, 2004). Perry i Ball (2007) inače kažu da su istraživanja vezana na razliku između spolova u pogledu emocionalne inteligencije još uvijek nejasna i zaključuju da su muškarci i žene jednako emocionalno inteligentni, ali da su različiti u različitim područjima emocionalne inteligencije. Zbog toga su više korisne studije koje proučavaju razlike

unutar sposobnosti mjerenja. Tako se od žena očekuje viša razina emocionalne inteligencije kao od muškarca kod mjerenja empatije i socijalne odgovornosti, dok muškarci bolje reaguju na stres, imaju veću toleranciju i samosvijest.

Emocionalna inteligencija u velikoj mjeri predviđa uspjeh u važnim područjima života i osobnog napredovanja (Goleman, 1995; Mayer, 1999; Simmons i Simmons, 2000; Weisbach in Dachs, 1999). Dakle, za uspješan rad nastavnika, a kako žena tako i muškarca, emocionalna inteligencija je vrlo važna. Nastavnici s više razvijene emocionalne inteligencije trebali bi biti osjetljiviji na svoje osjećaje i osjećaje drugih, veću pozornost trebali bi posvetiti potrebama učenika nego svojim, trebali bi znati još učinkovitije upravljati svojim emocionalnim reakcijama i na takav način potiči interakciju sa učenicima (Perry i Ball, 2005).

Na proces komunikacije i interakcije u nastavnom procesu u velikoj mjeri namjerno ili nenamjerno utjecaju također sposobnosti emocionalne inteligencije, tako da je u redu da su nastavnici i nastavnice tjelesne i zdravstvene kulture toga svjesni. Rezultati našeg istraživanja su stoga zanimljivi i za pedagošku praksu. Svako upravljanje pedagoškog procesa je kompleksan sistem u kojem sudjeluju različite sposobnosti i karakteristike čovjeka. A jedna od najvažnijih među njima je emocionalna inteligencija.

5. LITERATURA

1. Brackett, M.A., Mayer J. i Warner, R. (2004) Emotional intelligence and its relation to everyday behaviour. *Personality and Individual Differences*, 36 (6), 1387-1402.
2. Goleman, D. (1995) *Emotional intelligence*. New York: Bantam books.
3. Goleman, D. (1997) *Čustvena inteligencija: zakaj je lahko pomembnejša od IQ*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. Kafetsios, K. (2004) Attachment and emotional intelligence abilities across the life course. *Personality and Individual Differences*, 37 (1), 129-145.
5. Kajtna, T. (2006) *Psihološki profil vodilnih slovenskih športnih delavcev*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
6. Mayer, J.D. (1999) Emotional intelligence: popular or scientific psychology? *APA Monitor*, 30 (9), 50.
7. Mayer, J.D. i Cobb, C.D. (2000) Educational Policy on Emotional Intelligence: Does It Make Sence? *Educational Psychology Review*, 12 (2), 163-183.
8. Mayer, J.D. i Salovey, P. (1997) What is emotional intelligence? V P. Salovey and D. Sluyter (ur.). *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (str. 3-31). New York: Basic Books.

9. Mayer, J.D., Salovey, P. i Caruso, R.D. (2000) Emotional Intelligence Meets Traditional Standards for an Intelligence. Elsevier science inc., 27 (4), 267-298.
10. Novak, L. (2009) Stališča razrednih učiteljev o verbalni komunikaciji v prvem in drugem triletju osnovne šole. Magistrska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
11. Perry, C. i Ball, I. (2007) Dealing constructively with negatively evaluated emotional situations: the key to understanding the different reactions of teachers with high and low levels of emotional intelligence. Social Psychology of Education, 10 (4), 443-454.
12. Perry, C., Ball, I. i Stacey, E. (2004) Emotional intelligence and teaching situations: Development of a new measure. Issues in Educational Research, 14 (1), 29-43.
13. Salovey, P. i Mayer, J.D. (1990) Emotional intelligence. Imagination, Cognition, and Personality, 9, 185-211.
14. Simmons, S. i Simmons, J.C. (2000) Merjenje čustvene inteligence. Ljubljana: Založba, Mladinska knjiga.
15. Taksić, V. (1998) Validacija konstrukta emocionalne inteligencije [unpublished doctoral dissertation]. Zagreb: University of Zagreb.
16. Weisbach, C. i Dachs, U. (1999) Kako razvijemo čustveno inteligenco: razmišljajmo s srcem. Ljubljana: DZS.
17. Weisinger, H. (2001) Čustvena inteligenca pri delu z ljudmi, neizkoriščen vir uspeha. Ljubljana: Tangram.